

„DE VRIJE SCHOOL”

GEEN OOGENBLIK HEB IK ER AAN getwijfeld, toen deze plaat in mijn handen kwam: Van Ostade heeft de Montessori-school voorvoeld! Ten overvloede heb ik er even de idealen van de Italiaansche paedagoge op nagekeken, zooals zij die zelf omschrijft, en alles klopt. Om u maar iets te noemen (Let op de plaat!): „Eisch in de Montessori-school is een bepaald meubilair, geschikt voor het kind, dat er meester van moet zijn en het kan verplaatsen. Ook moet er bewegingsruimte zijn.” Dan wat de kinderen betreft: „t Kind heeft behoefte aan onwillekeurige beweging. De onderwijzer(es) vervolgt het kind niet meer met correcties; de omgeving doet het werk. De kleuters zijn voortdurend in actie, bezig. Er is geen uiterlijke discipline.” Over de inrichting van het leslokaal zien we ook weer een aandoenlijke overeenstemming tusschen het schoolmeesters-paradijs op de plaat en dat naar de ordeningen van Montessori: „Er mogen geen overbodige voorwerpen zijn. De reinheid van de omgeving zou men kunnen beschouwen uit psychisch oogpunt. De orde is: de afwezigheid van overbodige voorwerpen. Orde is al schoonheid eigenlijk, maar schoonheid van vormen en kleur is ook noodig.”

Na deze paar vergelijkingen t.o.v. school en kind tusschen „die goeie ouwe” en dezen lichtelijk onzekeren nieuwen tijd, mogen we u ook niet onthouden een blik op de Montessori-onderwijzeres, gezien in het licht van haar collega uit de 17e eeuw. Die onderwijzeres à la Montessori „moet niet denken, dat zij de voornaamste is.” Bij de dwangmethode is er misschien geen succes; „om ze onbeweeglijk te doen zijn, trachte men den kinderen de liefde voor de stilte bij te brengen. Dan krijgt het kind afkeer van harde geluiden. Zoo ontstaat een maatschappelijke goede verhouding; de kinderen zoeken allen de orde, steunen elkaar daarbij.” (Let op de plaat.)

Treffender nog wordt de vergelijking, als we ons richten op de methode der opvoeding, door Van Ostade in levend beeld gebracht en door Montessori gewenscht.

„De opvoeders hebben het ingeroeste idee, dat zij het kind moeten leiden en verbeteren. Zij hechten waarde aan dwang. Ik noem een groote verbetering het vervangen van den dwang door overreding; redeneeren tegen kinderen met angsten geeft niet.” (Let op de plaat!) Wat een kind vooral noodig heeft, zijn „concentratie en overpeinzing. Daarenboven is noodig de meditatie; wij hebben noodig een geestelijke gymnastiek.” Een en ander ten dienste van een vruchtbaar gebruik der leermiddelen.: „Wij moeten de kinderen rustig de leermiddelen leeren hanteeren; de tastzin-oefeningen moeten voortkomen uit de echte belangstelling der kinderen.” Verder: „Bij goed gebruik van een voorwerp is er de ware vrijheid, de bevrijding van banden, het kind wordt meester, machtig heerscher in plaats van slaaf.” (Let op de plaat!)

Is het wonder, dat de schoolmeester van Ostade ons schijnt toe te spreken met de woorden van Montessori: „Het kind moet *in* zich creëren, niet door ons creëren?”

Nu, de creatie van het gemoedelijk interieur, dat in de 17e eeuw school heette, draagt er wel de kenmerken van, dat „er maar één vrijheid is en vele vormen van slavernij.” Intusschen is Dr. Montessori de eenige niet, die bij wijze van preventieve inspiratie heeft ingewerkt op het brein van Ostade. Het is mij n.l. gebleken,

dat ook de . . . Chineesche school in zijn schilderij is vertegenwoordigd, al moge de schoolmeester op de plaat verre verheven zijn boven zijn Chineeschen collega van thans.

Der Chineezen meester dan geeft zijn lessen, zooals de vogel zijn liedje zingt. Luisteren de kinderen, 't is goed; luisteren ze niet, 't is ook goed. De uurtijd voor de klas bestaat niet. Noch meester, noch kinderen bezitten een uurwerk. Zoo gauw 's morgens de eerste schemering opkomt, staan de kinderen aan de schooldeur. Als de school begonnen is, komt er nog een binnen, die zijn les al dikwijls niet gekend heeft. Heel statig neemt meester zijn dikke houten lat van tafel, de jongen moet zijn linkerhand open op het boek leggen en ontvangt twee slagen voor iedere letter, die hij niet kende.

Na de eetpauze komt de Chineesche schoolbevolking weer naar school: sommigen zijn op tijd, anderen niet. 't Komt op een half uurtje niet aan. Komen zij heelemaal niet, ook goed. En meester zit altoos even kalm op zijn stoel, rookt zijn pijpje of drinkt zijn kopje thee. Elke les duurt slechts twintig minuten, hoogstens een half uur; dat heeft twee redenen: meester mag zich niet vermoeien, en ten tweede: als hij te lang les gaf, zouden de boeken te spoedig uit zijn, de kinderen te gauw volleerd en als gevolg: de cursus voltooid. Dat zou niet voordeelig zijn voor meester, dus: kalmjes aan maar!

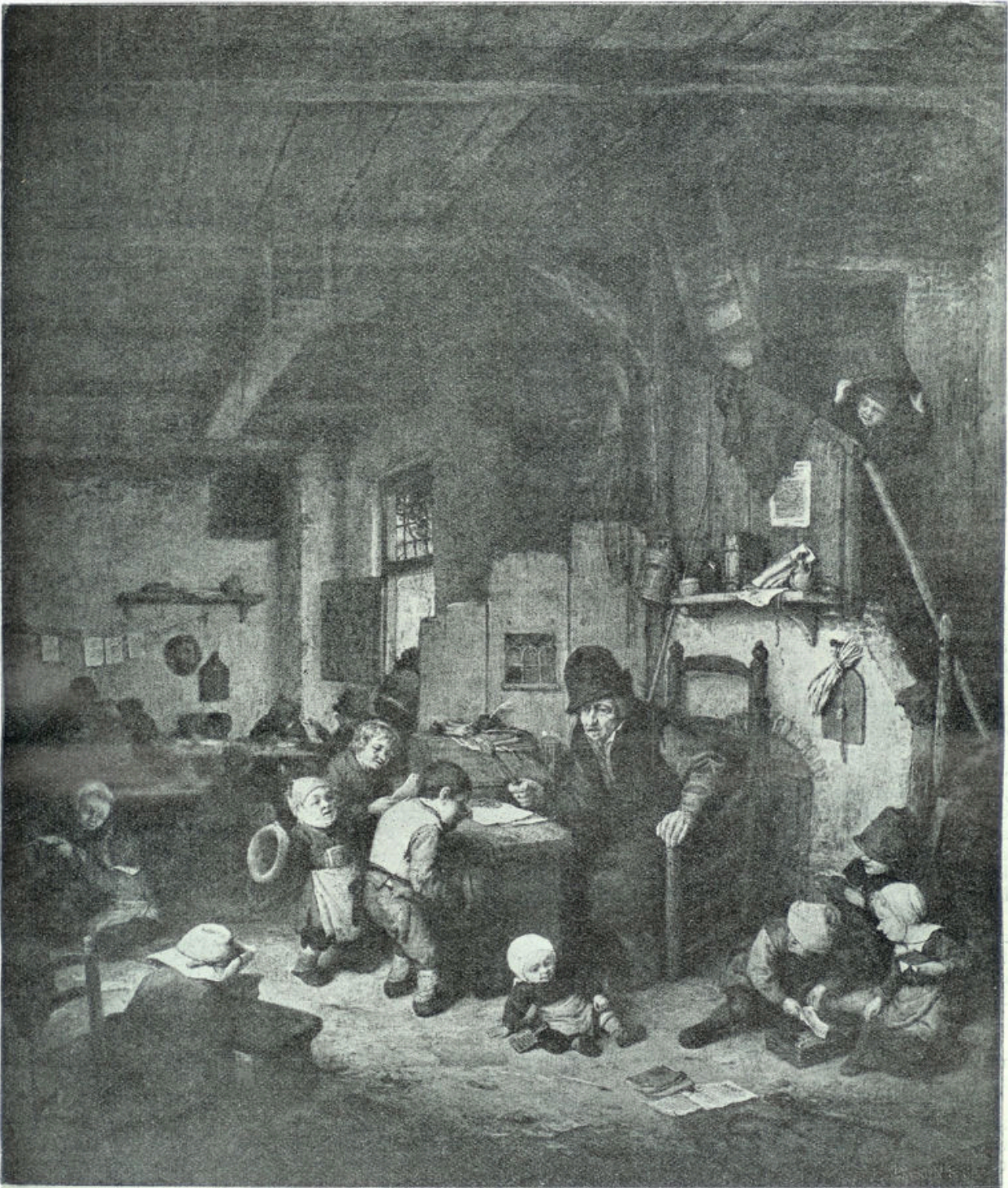
Het is, gezien de standing van het schooltje op onze plaat, niet onmogelijk, dat ook deze meester een persoonlijk belang heeft bij den duur van het „leerjaar;” zoo op 't eerste gezicht zou men zeggen: het is geen rijkelui's school en ze heeft ook geen aanleg voor lyceum. Er heerscht een aangename slordigheid en een blijkbaar zeer gewaardeerde vrijheid van beweging, waarnaast de keurige orde in een modern schoollokaal van 1928 wel zeer scherp afsteekt. Wat meester betreft, ik geef u ter keuze, welk der zeven typen, door een Duitsch professor eens gevonden bij een enquête onder onderwijzers, hij vertegenwoordigt: de ideale, de zedelijk-religieuze, de aesthetische, de theoretische, de sociale, de economische of de politieke.

Zou Aristoteles het mogen uitmaken, hij zou, geloof ik, den ideale hebben gekozen. Want meester hier voldoet aan eenige van des wijsgeers eischen; „Schreien en huilen van kinderen verbieden sommigen bij de wet ten onrechte, want dat bevordert den groei als oefening van den adem en maakt het lichaam sterk.” „Van het 5e tot het 7e jaar moeten de kinderen al bijwonen de behandeling van dingen, die zij later zelf moeten leeren.” (Let op de plaat, rechts boven.) En dat „de spontane begeerte bij het jonge kind eerst later door een meer redelijk handelen gevolgd kan worden,” nu, dat is ongetwijfeld ook meesters inzicht geweest, getuige de schilderachtige spontaniteit van de hem toebetrouwde kinderkens.

Moraal voor ons, 20e eeuwers, zit er niet veel meer in. Wat vóór en ná Salomo tenslotte het cement van elk onderwijs zal geweest zijn en blijven zal, is de tucht. Welnu, in 's meesters hand rust haar symbool: spaar den jongen de roede niet. Verder geloof ik niet, dat ge in dit schoollokaal nog eenig ideaal zoudt kunnen ontdekken, waarvan de verwerkelijking onze eeuw zou verrijken. Zoo ja, ik houd mij aanbevolen!

V. D. M.

Naar een schilderij van A. van Ostade in het Louvre te Parijs

De Schoolmeester